TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 23, Aralık 2019, s. 164-180

Arş. Gör. Dr. Ferhat ÇETİNKAYA

Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı, ferhat.cetinkaya@dicle.edu.tr

TÜRK ROMANINDA İKİ SİYASİ FİĞÜR: ADNAN MENDERES VE İSMET İNÖNÜ¹

Özet

Roman, her ne kadar bir kitaba veya bilimsel belgelere dayanmadan yazılsa da malzeme itibari ile tarihten, sosyolojiden, psikolojiden vb. dallardan yararlanır. Tarihsel gerçekler, romancının hayalinden geçerek yeniden üretilir. Romancı, tarihsel belgeleri alır, yoğurur ve kurmaca dünyasında eriterek kendince bir dünya oluşturur. Dolayısıyla romancı ile tarihçinin tarihe olan bakış açıları ve hassasiyetleri farklıdır. Fakat bu farklılıklara rağmen romandan hareketle tarihteki olayları ve şahsiyetleri sanatsal bir formda öğrenme imkânı doğar.

Romancılar, okur kitlesine hem edebi bir ürün sunmak; hem de söz konusu olaylardaki başrol oyuncularını vermek adına tarihteki siyasal bir olayı kendi dünya görüşlerine bağlı kalarak aktarırlar. Yakın dönemin en önemli iki siyasi figürü sayılan Adnan Menderes ile İsmet İnönü'nün romanlara nasıl ve hangi yönleriyle yansıdığı çalışmanın ana konusudur. İsmet İnönü, daha çok muhalif bir lider sıfatıyla romanlara konu edinirken; Adnan Menderes kişiliğiyle, özel hayatıyla, kimi zaman olabildiğince olumsuz kimi zaman da olabildiğince olumlu bir profilde romanlara konu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Roman, Tarih, Adnan Menderes, İsmet İnönü.

¹ Bu makale “27 Mayıs Darbesi’nin Türk Romanına Yansıması” adlı doktora tezinden geliştirilerek oluşturulmuştur.

TWO POLITICAL FIGURES IN TURKISH NOVEL: ADNAN MENDERES AND İSMET İNÖNÜ

Abstract

Although the novel is written without relying on a book or scientific documents, it is related to the reputation of material, sociology, psychology and so on branches. Historical facts are reproduced through the imagination of the novelist. The novelist takes historical documents, kneads and melts them in the fictional world and creates a world of his own. Detailed novels and historians have different perspectives and sensitivities to history. However, despite these differences, it is possible to learn the events and personalities in history in an artistic form.

Novels present a literary product to both the audience; as well as to give the leading actors in the events in question, a political event in history, depending on their own world views. The main subject of the study is how Adnan Menderes and İsmet İnönü, as a dissident leader, is the subject of novels. Adnan Menderes has been the subject of novels with his personality, private life, sometimes as negative as possible and sometimes as positive as possible.

Keywords: Novel, history, Adnan Menderes, İsmet İnönü.

GİRİŞ

CHP'nin gerek kendi tabanından gerekse halk tarafından eleştirildiği bir dönemde Demokrat Parti ortaya çıkmıştır. Tek parti iktidarına karşı eleştiriler birçok yönden devam ederken Türkiye'nin siyasi kaderini değiştirecek Çiftçi Topraklandırma Kanunu meclise gelir (Timur, 2003: 14). CHP halkçılık ilkelerinin doğrultusunda bir toprak reformuna inanır. Daha önceki denemelerde bu girişim yapılmış fakat kapsamlı olmamakla beraber teorik düzeyde kalmıştır (Şeyhanlıoğlu, 2011: 111). Öte yandan bu sıralarda yedi aylık bütçe görüşmeleri de mecliste tartışılmaya başlandı. Çiftçi Topraklandırma Kanunu ile bütçe tartışmaları CHP'nin içerisinde gruplaşmalara neden olmuş ve ciddi görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Parti içi muhalefet giderek güçlenmiş ve belirgin hale gelmiştir. 27 yıllık iktidar, kendi içerisinde ilk kez bu denli belirgin bir muhalefetle karşılaşılıyordu (İnce, 2012: 71).

Meclisteki tartışmalar sonucunda Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nun meclisten geçmesiyle beraber Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan "Dörtlü Takrir" adlı verilen bir önergeyi CHP'ye sundu (İnce, 2012: 68). Demokrasinin daha geniş yelpazede işlev görmesi için sunulan bu takirde (Dokuyan,

TİDSAD

2014: 152), “Yenidünya düzeninde hâkim olan hürriyet ve demokrasi akımlarının ön planda olduğu bir dönemde, okuma yazma bilmeyen bir vatandaşın bile siyasi özgürlüklerinin bilincinde olması, milli hâkimiyetin doğal bir gereği olan meclis denetiminin tam olarak uygulanması için gerekli olanakların sağlanması, vatandaşların siyasi özgürlüklerini rahat ve yaygın bir şekilde ikame ettirebilmesi, parti içi uygulamaların daha demokratik bir ortamda sağlanabilmesi” gibi istekler bulunuyordu (Çufalı, 2005: 407-408).

Toprak reformunun tartışmaları ve sonucu Demokrat Parti’nin kuruluşunda etkili olmuştur (Pamuk, 2008: 202). Celal Bayar ve arkadaşları bir muhalif partinin gerekliliği üzerine basına demeç vermişler ve Demokrat Parti’yi kurmak için çalışmalara başlamışlardır. Böylece CHP bünyesinden ayrılan siyasetçiler, liberal fikirlerin savunucusu bir muhalefet partisi olma yolunda somut adımlar atmışlardır. Önceki muhalefet partilileri gibi DP de liberal fikirlerden yanaydı (Karpas, 2008: 241).

7 Ocak 1946’da dördü takrir sahipleri CHP’den istifa ederek DP’yi kurmuşlardır. DP’nin ilk genel başkanı ise Celal Bayar olmuştur (Günal, 2009: 101). Demokrat Parti’nin halk arasından kopup gelen bir parti olmadığını, CHP’nin içerisinde kopup gelenlerin bir partisi olduğunu söylemek gerekir (Karpas, 2008: 256). 1946’da kurulan Demokrat Parti, dört yıl sonra 1950 yılında, birçok kesimin teveccühüne mazhar olarak iktidara gelmiştir. Toplumdaki beklentiler; iktisadi ve siyasi huzursuzluğun giderilmesi ve daha demokratik bir yönetim ihtiyacını karşılamasaydı. Bu beklentiler ışığında DP, iktidar olmuştur (Kahraman, 2008: 173).

Muhalefet konumunda olan CHP, Adnan Menderes’in yönetimindeki iktidarı zaman zaman halkın üzerinde baskı kurduğuna, Atatürk ilkelerinden ödün verdiğine dair suçlamalarda bulunmuştur. Bunun en önemli sebeplerinden biri de, Demokrat Parti’nin, Cumhuriyet yıllarda Atatürk tarafından kurulan halkevlerini kapatarak CHP’nin bünyesindeki tüm mal varlığına el koymasındır (Turan, 2007: 49). Bu, artık geri dönüşü olmayan olayların başlangıcı olmuştur. Artık Adnan Menderes ve İsmet İnönü, on yıl boyunca karşı karşıya duracak ülkedeki ekonomik gerginlikler, siyasi istikrar, toplumsal olaylar bu iki figür etrafında dolanacaktır. Bu olaylara aydınlar, sanatçılar, romancılar göz yummayacak farklı mecralarda tepkilerini dile getireceklerdi. Nitekim 27 Mayıs darbesinden sonra bu iki figür arasındaki çekişmeler Türk romanında önemli bir malzeme haline gelmiştir. Romancılar, kendi dünya görüşleri doğrultusunda söz konusu iki siyasi lideri farklı biçimlerde, farklı konularda, farklı zamanlarda kendi eserlerinde işlemişlerdir.

Türk Romanında Adnan Menderes

27 Mayıs sürecini konu edinen romanlarda Adnan Menderes'in gerek kişiliği, hayatı, aşkları; gerekse siyasi liderliği hakkında birbirinden farklı kurgulamalar yapılmış ve yazarın düşün dünyasına göre işlenmiştir. Şüphesiz ki Adnan Menderes hakkında çizilen profil bizlere romanın düşünce dünyası hakkında önemli ipuçları sunar. Sağ ideoloji çerçevesinde dünya görüşü şekillenen romancılar tarafından Adnan Menderes olumlanırken, sol ideoloji çerçevesinde dünya görüşü gelişen veya sol fraksiyonlardan beslenen romancılar tarafından olabildiğince olumsuzlanmıştır. Bu konuda en çok göze çarpan Attilâ İlhan'ın romanlarıdır. Çalışmamıza aldığımız Attilâ İlhan'ın dört romanın da Adnan Menderes olumsuz bir profile sahiptir.

Attilâ İlhan öncelikle *Kurtlar Sofrası*'nda Adnan Menderes'in muhalefet lideriyken *Birlik* gazetesinin Başyazarı Hüsnü Faik'ten destek istediğini, özellikle insan hakları ve hürriyet alanında mücadele edeceğine dair söz verdiğini belirtir. Fakat iktidara geçen Menderes'in bu sözlerini unuttuğunu ve demokrasi teşebbüsünün iyi niyetini diktatörlüğe dönüştürdüğünü ifade eder. Anlatımda Adnan Menderes'in profili kendinden emin, elinde rakısı ile poz vererek konuşan bir liderdir (İlhan, 2014a: 608). Bu romanda sadece bu yönüyle karşımıza çıkan Adnan Menderes, diğer romanlarda daha açık bir anlatımla eleştirilmiş ve olumlu karakterlerin hedefi haline gelmiştir.

Yazar, *Bıçağın Ucu* adlı romanında başkişisi Miralay Ferid'i, kahramanca Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında savaşan vatanperver emekli asker, açık sözlü, doğru ve CHP saflarında yer alan bir tip olarak çizer. Ana karakterlerden Suat'ın dayısı olan Miralay Ferid, iktidara ve işleyişine yönelik en açık ve sert eleştirileri yapar. Ferid, Adnan Menderes'in bir "bela" olduğunu; başta din olmak üzere birçok konuyu istismar ettiğini düşünmekte ve artık herkesin Adnan Menderes'le bir sorunu olduğunu vurgulamaktadır (İlhan, 2014b: 209). Adnan Menderes'i ayrıca "hanım evladı" şeklinde niteleyen Miralay Ferid, yeni tanıştığı Yüzbaşı Demir ile gündeme dair bir dizi eleştiri yapar.

Yüzbaşı, öncelikle Adnan Menderes'in şahsi tahakkümünü sona erdirmeye gerekliliği üzerinde durur. Onun komünistlere karşı düşmanca tavrından ve biraz da liberal duruşundan kendisini "demokrat" olarak tanıttığına değinen genç subay, aslında Adnan Menderes'in faşist olduğunu söyler (İlhan, 2014b: 231). Adnan Menderes'e tek övgü romanın olumsuz tiplerinden Hayrun'dan gelir. Hayrun onun mübarek bir zat olduğunu, bundan dolayı Londra kazasından sağ salim kurtulduğunu ifade eder ve Allah'ın onu dine hizmet etmesi için gönderdiğini ekler (İlhan, 2014b:

396). Yazar, o dönemde halkın inandığı bu söylentiye olumsuz bir tip üzerinden kurgulamıştır.

Öte yandan Adnan Menderes'in Ankara'da çıkan olaylar esnasında öğrenciler tarafından darp edildiği kurgulanır (İlhan, 2014b: 337). Menderes'in istifa etmeme üzerine değerlendirmelerini de olumlu karakterler tarafından okurlarına aktaran yazar, 27 Mayıs'ın gerçekleştiğine ve Adnan Menderes'in yakalandığına dair haberi roman sonuna ekler (İlhan, 2014b: 455). Yazar, tarihî gerçeklerden yola çıkarak oluşturduğu romanını Adnan Menderes hakkındaki değerlendirmelerini eleştirel bir dille kurgular. Bu görüş doğrultusundaki kurgulamaları *Sırtlan Payı* ve *Yaraya Tuz Basmak* romanlarında da devam eder.

Sırtlan Payı romanın hemen başında Yassıada'da yargılanan Adnan Menderes'in özel kasasından kadın külot ve çoraplarının, müstehcen resim ve filmlerinin çıktığı haberi paylaşılır (İlhan, 2006: 20). Kurgunun sonunda ise yine Menderes'in kasasından fotoğrafı çıkan Ayhan Aydın'ın ifadesi alınır (İlhan, 2006: 473). Hayrunisa, Adnan Menderes'in cezaevindeki günlerinin zor geçtiğini, her an kurşuna dizilecek endişesiyle yaşadığını söyler (İlhan, 2006: 429). Ayrıca romandaki gazete haberlerinde Menderes için "Düşük Başbakan" ifadesi kullanılır. Yazarın Adnan Menderes ile ilgili kurgusuna kattığı bilgilerden Menderes'in gayriahlâkî bir kişilik sahibi olduğu kanaati ortaya çıkar.

Yaraya Tuz Basmak'ta ise Adnan Menderes, gerek parti içerisindeki muhalefete gerekse muhalif basın ve partilere tahammül göstermeyen, eleştirilere kapalı olan bir karaktere sahiptir. İktidarı şahıs tahakkümüne dönüştürdüğü, romanda vurgulanır. Ordudaki tipler, Ümit ve diğer olumlu karakterler Adnan Menderes'in dikta uyguladığını öne sürer.

Adnan Menderes'in gerek profiliyle ilgili gerekse siyasi lider konumuyla ilgili değerlendirmeler *İzmir'in İçinde* romanında da belirgindir. Roman boyunca Adnan Menderes birçok eleştiriye maruz kalır. Menderes'in yaptığı birkaç olumlu icraatından zaman zaman söz edilse de bunları göz boyamak için yaptığı dile getirilir (Kocagöz, 2009: 41). Romanda; kibirli, gururlu, inatçı hatta budala olduğu iddia edilen Menderes'in uyguladığı baskılarla başta yazarlar olmak üzere birçok kesimi bezdirdiği ifade edilir. Romanın tüm olumlu karakterleri Menderes'e karşıdır. Roman kişileri, Menderes ve iktidarını Osmanlı'nın son dönem hükümetlerine benzetirler. Aynı zamanda ordunun da Menderes'e karşı öfkeli olduğu görülür. Nihayetinde Menderes'in ülkeyi çıkmaza sokup ekonomik yönden iflasa sürüklediği aktararak 27 Mayıs'ın haklılığı bir kez daha romanda vurgulanır (Kocagöz, 2009: 244).

Başvekil, aynı zamanda halkın gözünü boyatma adına daha açılmamış fabrikaların, bitmemiş köprülerin açılışını yaptığı iddia edilir (Kocagöz, 2009: 303). Öte yandan hükümetten söz edilirken birçok yerde “Menderes’in hükümeti/iktidarı” şeklinde olumlu karakterler tarafından telaffuz edilmesi, okurda bir algı oluşturur ve on yıl boyunca gerçekleşen tüm olumsuzluklarda onu hedef yapar.

Daha çok öğrenci olaylarının ön plana çıktığı *Bir Gün Tek Başına* romanında ise Adnan Menderes hakkında ilk yorum, yazarın fikir sözcülerinden Baba’dan gelir. Baba, Menderes’in Kırklareli’nde “hesap vermeye hazırız” sözünü politik bir oyun olarak görür. Çünkü Menderes’in kendisinden hesap almaya kalkışacak güçlerin olmadığını zannederek böylesine rahat konuştuğunu ekler (Türkali, 2014: 121). Öte yandan öğrenciler Adnan Menderes’in istifa etmesiyle her şeyin düzeleceğine inanırlar (Türkali, 2014: 386). Öğrenciler, protestolarında Menderes’in bir diktatör olduğunu ve hemen istifa etmesi gerektiğini iddia ederek bildirirler (Türkali, 2014: 516). İstanbul olaylarından sonra Menderes’in konuşmasını radyoda dinleyen Günsel ve başkişi Kenan, onun yapıcı ve uyarıcı konuşmasını artık samimi bulmamaktadırlar (Türkali, 2014: 649). Adnan Menderes’le ilgili en çarpıcı kurgu roman sonlarına doğru, hemen 27 Mayıs öncesinde ortaya çıkmaktadır. Ankara’da ve İstanbul’da çıkan olaylar neticesinde öğrencilere “ateş” emrini verenin Adnan Menderes olduğu öne sürülür (Türkali, 2014: 656). Yazar, her türlü siyasal eylemin yasak olmasına rağmen öğrencilerin iktidar partisine karşı sergiledikleri protestolarda dönemin başbakanına “diktatör” demelerini böylelikle temellendirmiştir.

Musa’nın Gecekondu’su’nun olumlu karakterleri, Adnan Menderes’in bir diktatör olduğunu öne sürer. Ahmet Usta; Adnan Menderes ve Celal Bayar’ı İsmet Paşa’yla bir tutarak iki gurubu da eleştirir. Her iki grubu da faşizan terör olarak niteler. Açık bir şekilde Adnan Menderes’in şahsına sevgi duyan tek tip, Musa’nın kayınvalidesi olan Ferhunde Hanım’dır. Olumsuz çizgilerle tasvir edilen Ferhunde Hanım’ın Demokrat Partili olduğuna kuşku yoktur. Adnan Menderes’e sevgisi ise oğlunu hükümetin ajansında görevlendirmesindendir (Dinamo, 2007: 118). Öte yandan Menderes’i gül yüzlü, al yanaklı şeklinde olumlu niteleyen bir diğer karakter Cemile Hanım’dır. Bir ömrü “hayat kadını” olarak tüketen ve bir avuç birikimiyle kendisini hiç tanımayan gecekondu mahallesine yerleşen bu yaşlı kadın da olumsuz bir karakterdir. Gecekondu’sunu kazasız belasız kurmak ve içinde yaşamak için DP’yi ve yetkililerini sürekli över; İsmet İnönü’ye ise hakaretler yağdırır. “O papaz (İnönü) bakalım, onları kurtarabilecek mi? Gecekondu’ları çatır çatır yıkılsın da görürler. Hiç insan o mübarek gül yüzlü Menderesimizin partisi dururken, o papazın partisine girer mi” (Dinamo, 2007: 146). Yazar Menderes’i destekleyenleri olumsuzlarken Adnan Menderes’in yönetimindeki iktidarın sanatçılara, yazarlara ve bütün düşünürlere her türlü faşizan

uygulamaları yaptırdığını açık bir şekilde iddia eder ve İtalyan faşizmiyle bir tutar (Dinamo, 2007: 173). Ayrıca romanda halkın geçim derdi endişelerinden dolayı Başvekil'e ses çıkarmadığı öne sürülür.

Adnan Menderes'in karşıt güç olarak konumlandırıldığı bir diğer roman *Kördüğüm*'dür. Bu romanda ordudaki bir kısım asker ve üniversite öğrenci Adnan Menderes'e karşıdır ve öğrenciler tarafından Menderes komünist düşmanı olarak görülür. Ayrıca romanda Adnan Menderes'in kardeş kavgasına sebep olabileceği vurgulanırken, onun gücünün Anadolu halkının saygısını kazanmasından geldiğini anlatılır.

Başvekil'in bir diktatör şeklinde tasvir edilip söz konusu edildiği bir diğer roman *İhtilâl Süvarisi*'dir. Adnan Menderes'in roman boyunca genel profili onun bir diktatör olduğu yönündedir. Adnan Menderes'in İsmet İnönü başta olmak üzere genç subaylara, basına, üniversite gençlerine karşı küçümseyici ifadeleri olduğu romanda iddia edilir. Menderes'in hem bu yönünü hem de diğer yönlerini ayrıntılı veren *Bir Başvekil Sevdim* romanı ise onun aşk hayatını ayrıntılarıyla kurgular. Roman, Adnan Menderes'in yasak aşkı olan Ayhan'ın yaşadığı dramını, yalnızlığını ve hayatını anlatmaktadır. Ayhan'ın yaşadığı ıstırapları on yıllık iktidarla paralel bir şekilde işleyen Melike İlgün, Adnan Menderes'in birçok açıdan farklı portrelerini başarılı bir şekilde kurgular. Romanın geneline bakıldığında 27 Mayıs öncesi ve 27 Mayıs sonrası farklı Adnan Menderesler görünürken, aynı zamanda politikacı Adnan Menderes ile aşk adamı Adnan Menderes arasında da farklar ortaya konulur. Menderes, bir aşk adamı olarak zarif, nezaketli, kıskanç, kadınlara yaklaşmasını çok iyi bilen ve bir o kadar da çapkın bir karakter sahipken; siyasi camiada önce demokratken sonra uyguladığı bazı politikalar yüzünden baskıcı bir karaktere dönüşerek olarak ortaya çıkar. Başvekil, politikada Menderes; aşk hayatında Adnan'dır.

Romanda Adnan Menderes ilk olarak karşımıza Başvekil olduktan hemen sonra ağzına "Atatürk" lafzını almadığı için eleştirilirken (İlgün, 2013: 14), onun Küçük ve Büyük Menderes nehirleri gibi iki kollu, iki karakterli olduğu vurgulanır. "Tuhaf bir adam diyorlardı ona. Utangaç olduğunu, bir darbe indirmek istediğinde önce iltifat ettiğini, hatta karşısındakini iltifata boğduğunu söylüyorlardı. Şüpheleri uyutmak için! Çünkü dediklerine göre yüze duramıyordu. Atmak istediği kazığın haberini yiyecek olan önceden alırsa, eline ayağına kapanırsa affedeceğini bildiğinden kendince böyle tedbir aldığını anlatıyordu. İsmiyle müsemma, diye düşündü. Tam Menderes'ti işte. Fransızca Meandr. Yunanca Meandres. Yani dolambaçlı, boyuna kıvrımlar, zikzaklar, helezonlar çizen anlamında... Tam Menderes!" (İlgün, 2013: 57). Yazar, 27 Mayıs'a kadar Menderes'i yukarıdaki tarife göre kurgular. Meclisteki Menderes başkayken, bir

aşk adamı Menderes başkadır. Ayrıca kibarlığı elden bırakmayarak tahakkümünü oluşturmaya devam eder. Öte yandan Adnan Menderes'in 1954 seçimlerinden sonra artık açık bir şekilde muhalefete saldırdığı ve nezaketi ötelediği öne sürülür. Onun bir Başvekil'den ziyade ebedi bir CHP muhalifi gibi davranması eleştirilir (İlgün, 2013: 134). Ayhan'ın arkadaşları ve eski kocası Ferit, Adnan Menderes'e güvenmeme konusunda Ayhan'a nasihat verirler (İlgün, 2013: 168). Adnan Menderes'in gerçekleri göremediği ve artık mantıklı hareket etmediği özellikle 27 Mayıs öncesindeki süreçte öne sürülür.

Adnan Menderes ilgili bir diğer eleştiri ise onun dinî bütün bir Anadolu insanı görünümünde kendisini halka sunduğu, dinî siyasete alet ettiği ve kendisinin aslında öyle olmadığı noktasındadır. Bu minvalde kurguya birkaç eklemeler yapılır ve olumsuz bir algı oluşmasına zemin hazırlanır. Roman boyunca onun gayrimeşru ilişkilerden zevk aldığı belirtilirken romanın birkaç yerinde de elinde viski bardağıyla çizilir ve böylelikle onun dinî bütün bir adam olmadığı mesajı verilir. 27 Mayıs'a kadar Adnan Menderes olumsuz bir profilde; vakur, çapkın, baskıcı şeklinde çizilirken 27 Mayıs sonrasında mazlum ve haksız bir şekilde işkence gören biri olarak çizilir. Yazar, Yassıda süreci boyunca gördüğü işkencelere rağmen nezaketi elden bırakmayan Adnan Menderes'i başarılı bir şekilde kurgular ki, darbe öncesi Menderes'e yaptığı tüm olumsuzlamaları adeta unutturmuştur.

Adnan Menderes'in daha çok aşk hayatına dikkat çeken bir diğer roman *Yorgun Mayıs Kısrakları*'dir. Romana bakıldığında Adnan Menderes'in aşk hayatının fırtınalı olduğu görülür. Romana göre Adnan Menderes, sevdiği kadınları mutlu eden, onlara gerekli zamanı ayırabilen bir tiptir. Kurguya göre özel hayatında hassas ve duygusal olan Menderes, siyaset hayatında da hassas ve duygusaldır. Olaylar karşısında hemen reaksiyon gösteren fakat daha sonra toparlamaya çalışan bir karakter yapısına sahiptir. Onun gittikçe gerginleşen ortamda yıprandığını ve artık kırıncı olmaya başladığını örnek olaylarla kurgulayan yazar, Adnan Menderes'in Celal Bayar'la ilişkilerinin eskisi kadar güçlü olmadığını vurgular. Adnan Menderes, genel itibarıyla olumlu tablolarla çizilir. Başvekil'in dinî politikalar açısından Yahya Kemal'e; iktisadi politikalar açısından Şevket Sırrı Aydemir'e danıştığını kurgulayan yazar, onun hatasının ise bazı gerçekleri görememesine bağlar.

Yazar, Adnan Menderes'in Ayhan Aydan ve Suzan Sözen ile yaşadığı aşkları genellikle tarihî gerçeklerden sapmayarak yalın bir anlatımla romana aktarır. Bu romanda da basın, Adnan Menderes'in yasak aşkı peşindedir ve bu aşkı belgelemek için kanıt aramaktadır. Nihayetinde Ayhan Aydan'ın evinde görülen Adnan Menderes'in fotoğrafı görülür. Basın bu fotoğrafı malzeme ederek gazete manşetini

İsmet İnönü'ye teklif eder, fakat İsmet İnönü böyle bir durumu kesin bir dille reddeder (Karakoyunlu, 2004: 373). Adnan Menderes kıskanç ve Ayhan'ı kontrol altında tutan bir profile sahipken onun bu yönüyle söz konusu edilmesini muhalefet lideri istemez.

Adnan Menderes'in diğer bir yasak aşkı Suzan Sözen romanda söz konusu edilirken onun hakkında da bilgiler aktarılır. İstanbul'da tanıştığı romancı Suzan Sözen'den ziyadesiyle etkilenen Menderes onunla aşk yaşamaya başlar. Adnan Menderes'in Suzan Sözen'le ilişkisinin olduğunu öğrenen Ayhan ise derin bir hayal kırıklığı ve üzüntü yaşar. Romanda Başvekil, hem yurtdışına giderek Ayhan'la hem de İstanbul'da kocasının da bilgisi dâhilinde Suzan'la aşk yaşamaya devam eder.

Nedim Gürsel ise *Yüzbaşının Oğlu* romanında Adnan Menderes'i Recep Tayyip Erdoğan'la kıyaslar. Romanında Erdoğan'ın politikasının iyi yolda gitmediğini söyledikten sonra yazar, aynı zamanda Menderes'i de eleştirir (Gürsel, 2014: 213). Adnan Menderes'in bir Başvekil olarak konuşmalarının, 27 Mayıs öncesinde oluşan kutuplaşmayı daha da gerginleştirdiğini ifade eder.

Menderes'in tamamen olumlu profillerle çizildiği romanlar da vardır. *Perteve Bey'in Torunları* bunların başında gelir. Başvekil için "küçük bir büyük adam" diyerek onun hakkında övgüyle söz eden Ayaşlı, Adnan Menderes'in kıymetinin ölümünden sonra anlaşıldığını vurgular. Fakat nihayetinde bir insan olduğunu ve onun da hatalar yaptığını söyler. Ayrıca Adnan Menderes'in kendi şahsını hedef tutan darbe hazırlıklarını göremediğini anlatır (Ayaşlı, 2014: 72). Romandaki olumsuz tiplerin tamamı Adnan Menderes'i kin ve nefretle anar. Yazar, düşünce dünyaları birbirinden farklı tiplerin Başvekil'e duyduğu nefretten dolayı bir arada bulunduğunu belirtir (Ayaşlı, 2014: 45). Fakat halkın çoğunluğu Başvekil'e sevgi duyar. Halkın Adnan Menderes'i çok sevdiği, karşıtlarının sadece küçük bir zümre oluşturduğu, fakat bunların tehlikeli olduğu özellikle yazar tarafından vurgulanır (Ayaşlı, 2014: 123). Halkın sevgisini ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin halka zulmettiği dönemine son verip onu bir kurtarıcı olarak addettiklerine bağlar.

Tutsak'ta Adnan Menderes'in karakteriyle ilgili bilgiler bulunmaktadır. Başvekil birkaç tip üzerinden değerlendirilir. İktidar partisi liderinin profili ilk olarak Doktor Şaban'ın diyaloglarında ortaya çıkar. Başvekil'in manik depresif bir tip ve çabuk etkilenen bir yapıya sahip olduğunu aktarır. Recep Peker'in meclis kürsüsünde Menderes için "psikopat" dediğini de hatırlatır. Orhan Bey ise, Adnan Bey'in İnönü gibi kurnaz ve temkinli olmadığını kendisinin gayet samimi, heyecanlı ve hassas olduğunu ifade eder (Işınsoy, 2013: 68). Adnan Menderes'in samimiyetine Ceren de vurgu yapar. Onun radyo konuşmalarının içten ve samimi olduğunu belirterek menfaatperest halkın ondan sırt çevirdiğini görmesini diler (Işınsoy, 2013: 172). Başkışı

Ceren, Adnan Menderes ile kendisi özdeşleştirerek kaderlerinin aynı olduğunu belirtir (İşinsu, 2013: 179). Yazar roman boyunca Başvekil'in gerçekleri göremediği vurgusunu farklı karakterlerle yaparken Ceren'in de gerçekleri göremediğini belirtir.

Adnan Menderes'in hatalı politikaları sonucu yalnızlaştığını ifade eden Doktor Şaban, onun özellikle orduyla, aydınla ve üniversite öğrencileriyle iyi geçinmesi gerektiğini belirtir (İşinsu, 2013: 54-55). Ayrıca Orhan Bey, Başvekil'in maddi hedefler doğrultusunda politikalar gerçekleştirdiğini, maneviyatı arka plana ittiğinden ve herhangi bir ülküsü bulunmadığından yalnız kaldığını ifade eder (İşinsu, 2013: 65-66). Yazar düşün dünyasına göre kurgulamalarını yaparak Adnan Menderes'i betimler.

Alev Alatlı'nın romanlarında ise Adnan Menderes'in profili olumsuz bir izlenim vermez. Adnan Menderes'in askerler tarafından öldürüldüğünü iddia ederek Menderes'in 27 Mayıs öncesi Kızılay Meydanı olaylarına gülücüklerle katıldığına fakat sonrasında hırpalandığına dair bir dizi kurgulamalar yapar.

Başvekil'in bir halk adamı olarak karşımıza çıktığı *Karanlığa Direnen Yıldız* romanında ise başkişi Feridun, Adnan Menderes'in bir inkılâpçı olduğuna inanır. Onun özellikle dışlanmış ve hor görülmüş köylüye kucak açtığını ve onların sorunlarını giderdiğini düşünerek ona desteğini sunar. Yazar olumlu karakterleri aracılığıyla Adnan Menderes'i tanımlarken ve desteklerken kendisi de onun bir gönül adamı olduğunu, ülkeye ve insana değer verdiğini, herkesi eşit gören bir zihniyete sahip olduğunu vurgular. Romanda Adnan Menderes'i iyimser, darbelerden hazırlıklarından habersiz, halkın sevgisine güvenen bir lider olarak tasvir edilir.

Birçok konuda olduğu gibi Adnan Menderes konusunda da birbirinden farklı bakış açılarını romana taşıyan Nilüfer Kuyaş, karakterleri vasıtasıyla birçok konuya temas eder. Romandaki DP'liler, Başvekil'den "Beyefendi" şeklinde söz ederken, onun dış görünümüne önem veren bir kişiliğe sahip olduğunu belirtirler. Öte yandan Enver ve arkadaşları, Başvekil'in demokrasiyi göz ardı ettiği, bir şeyhin elini öptüğü ve Said Nursi ile dolaştığı söylentilerini ve suçlamalarını tartışırlar. Anlatıcı ise, yani başkişi Aslı, Menderes'in Yassıada'da yaşadıklarını şiddetle eleştirir ve ona karşı bir acıma duyar. Romanda her ne kadar Menderes'in hataları tartışılmışsa da onunla ilgili olumsuz bir izlenim yoktur.

Ben Bu Adamı Sevdim romanında ise kurgunun tamamında Adnan Menderes ile ilgili en ufak bir olumsuzluk yoktur. Romana göre Adnan Menderes ülkesini seven, vatanı için koşuşturan, halkın takdirini alan karizmatik bir liderdir. Halkın sevgisine inanan Menderes, bir o kadar da orduya bağlıdır. Orduya ve halka güveni tam olan Başvekil, öğrenci olaylarına ve ordunun protesto yürüyüşüne anlam veremez. Darbeyle beraber hayal kırıklığı yaşayan Menderes, Yassıada yargılamalarında

TİDSAD

hayatından ziyade onur ve şerefini düşünerek savunmasını yapar. Öte yandan Menderes'in köylü halkının gururu olarak ortaya çıktığını söyleyen yazar, onun bir hizmet adamı olduğu kadar aynı zamanda bir aşk adamı olduğunu söyler. Adnan Menderes'te, bir erkekte olması gereken tüm özelliklerin onda mevcut olduğunu belirten yazar, onun duygusal ve samimi yönüne dikkat çeker. Yazar, romana verdiği isimle uyumlu bir şekilde Menderes'i kurgular.

Türk Romanında İsmet İnönü

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı İsmet İnönü, Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatıyla birlikte Türkiye'nin yeni Cumhurbaşkanı olmuştur. CHP Kurultayının kendisine "Milli Şef" unvanı vermesiyle hem ülkenin hem de partinin kontrolünü tamamen almıştır. Dönemin dünya siyaseti gereği çok partili hayata geçilmesini uygun görmüş ve demokrasinin bir adımını atmıştır. 1950 yılında Demokrat Parti'ye iktidarı kaptıran İnönü, on yıl boyunca DP'nin en ciddi muhalifi olmuştur.

27 Mayıs Darbe süreci ve sonrası hakkında ayrıntılı kurgulamalar yapan Attilâ İlhan, İsmet İnönü'yü de romanlarında işler. İlhan, Menderes'i eleştirdiği kadar İnönü'yü de eleştirir. *Kurtlar Sofrası*'nda İsmet İnönü ve kadrosunun 1938'den sonra faşizme büründüğünü ifade ederek kurgular (İlhan, 2014a: 307). Romanın başkışisi Mahmud, Atatürk'ün ölümünden sonra inkılâpçı teşkilatın halktan büsbütün koptuğunu belirtir.

Çalışmaya alınan diğer romanlarda İnönü'nün daha çok darbe öncesinde gerçekleştirdiği temasları ve gezileri bulunmaktadır. *Bıçağın Ucu* adlı romanın "Şubat" bölümünde gündeme dair bilgileri bir gazete belgesiyle okura sunulur. İsmet İnönü'nün mitinglere katıldığını ve Anadolu'yu dolaştığı ifade edilir (İlhan, 2014b: 87). Yine aynı şekilde bu bölümün sonuna bir belge koyan yazar, burada İsmet İnönü'nün ABD Büyükelçisini yemeğe davet ettiği haberini okuruna servis eder. Haberde, DP'nin aksettirdiği gibi CHP'nin Amerika düşmanı olmadığını açıklayan İnönü, parti düzeyinde Amerika ile ilişkiler kurma çabasıdadır (İlhan, 2014b: 181). Romanda İsmet İnönü'nün savunucusu Miralay Ferid'tir. Yazarın olumlu karakterlerinden Miralay Ferid, CHP'li olduğunu gizlemez ve İsmet İnönü'yü açık bir şekilde savunur. İsmet İnönü'nün iktidar partisinin iddia ettiği gibi kindar ve kutuplaştırıcı biri olmadığını söyler (İlhan, 2014b: 212).

Tarihî gerçekleri romanın arka planında kurgulayan yazar, İsmet İnönü'nün iktidar partilileri için sarf ettiği "Sizi tarih kürsüsünden seyrediyorum, suçlu insanların telaşı içindesiniz, öyle bir hata işliyorsunuz ki, artık sizi ben bile kurtaramam" sözlerini paylaşır (İlhan, 2014b: 289). Tarihin sayfalarına geçen İsmet İnönü'nün bu sözü *Yaraya Tuz Basmak* romanında da görülür.

TİDSAD

Muhalefet liderinin Tahkikat Komisyonu kurulduktan sonra mecliste söylediği “artık sizi ben bile kurtaramam” sözü bu romanda da yerini almıştır (İlhan, 1982: 302). Ayrıca bu romanda darbe öncesinde birçok üst rütbeli asker ve üniversite hocası İsmet İnönü’yü ziyaret etmesi dikkat çekicidir. Öte yandan İnönü, Amerika yetkileriyle ilişkilerini sıcak tutar. CHP lideri ile Amerika’nın temsilcileri arasında karşılıklı ziyaretler gerçekleşir. Daha sonra ülkede çıkan olaylar neticesinde muhalefet lideri, gerektiğinde ihtilallerin yapılacağını vurgular (İlhan, 1982: 292).

İzmir’in İçinde romanında ise üstü kapalı olarak İsmet İnönü eleştirilse de bu açıkça ortaya konulmaz. Olumlu karakterler CHP liderine karşıdır (Kocagöz, 2009: 135). İsmet İnönü’nün Menderes gibi inatçı olduğu iddia edilir. Emekli Albay, Menderes’in açık bir şekilde İsmet İnönü’ye baskı uyguladığını söyler (Kocagöz, 2009: 101). Fakat Atatürk’ün koymuş olduğu ilkelerden ve devrimlerden söz edilirken İnönü, Nazif Tınaztepe’den sert eleştiriler alır. İnönü’nün Atatürk’e ihanet ettiğini, onun devrimini kendi kişisel hırs ve menfaati için harcadığını aktarır ve devrimlerin halkın sevgisini kazanacağı yerde nefretini kazandığını vurgular (Kocagöz, 2009: 169). İnönü’nün “Sizi ben bile kurtaramam” sözü bu romanda da paylaşılırken (Kocagöz, 2009: 258), yazar, CHP lideri hakkındaki eleştirilerini ve kurgulamalarını daha çok onun tek parti dönemindeki lider konumu için yapmıştır.

İsmet İnönü’nün darbe öncesinde hem ülkede yaptığı geziler hem de rektörle görüşmesinin konu olduğu bir diğer roman *Bir Gün Tek Başına*’dır. Onu eleştiren roman kişileri bulunurken ona hayran olan kişileri de görmek mümkündür. Günsel’in teyzesi İsmet İnönü hayranıdır. İsmet İnönü’nün Konya’da protesto edilmesine sert tepkiler gösterir (Türkali, 2014: 197). İsmet İnönü daha sonra Uşak’ta da ciddi tepkilere maruz kalır (Türkali, 2014: 291). Ayrıca Kayseri’de yolu kesilmiş ve Halk partililere ateş açıldığı bilgisi de kurguda yer bulur (Türkali, 2014: 446). Başkişi Kenan, İsmet İnönü demek aynı zamanda ordu demek olduğunu vurgular ve onun meclisten kovulduğunu aktarır (Türkali, 2014: 642). Bu tarz anlatımların hemen ardında karakterleri endişe sarar ve roman sonlarına kadar devam eder. Yazar, olumlu karakterler aracılığıyla ortaya koyduğu toplumsal ve siyasi endişeleri, romanın sonunda askerlerin güven verici duruşuyla giderir.

Romanda Rektör Sıddık Sami’nin İsmet İnönü’yü evinde ziyaret etmesini anlamlı bulan romanın olumlu karakterleri, ülkede artık bir şeylerin değişmesini beklerler (Türkali, 2014: 389). Böylelikle romanda kendinden emin bir İnönü profili ortaya çıkar. Ayrıca İnönü’nün Demokrat Partililer için söylediği “gideceksiniz” sözü paylaşılır (Türkali, 2014: 434). CHP liderini eleştirenler ise romanın işçileridir. İsmet İnönü’ye ilk ciddi eleştiriler Günsel’in ve abisinin arkadaşı işçi Şevket’ten gelir.

Ülkenin kaosa sürüklenmesinin sebebini İsmet İnönü'ye bağlar. "Sağır" olarak tarif ettiği İnönü'nün şimdilerde ülkenin birçok yerinde hoş karşılanmamasına üzülmez (Türkali, 2014: 224). Remzi bu noktada dikkat çekerek, işçinin İsmet İnönü düşmanlığından dolayı Demokrat Parti'ye yöneldiklerini ifade eder. "Bu İsmet Paşa düşmanlığı sapıttırıyor işçileri, hadi 'demokrat' olup çıkıyorlar... Şimdi değişti Türkiye" (Türkali, 2014: 225). Muhalefet lideri birçok yönden romanda söz konusu edilir, tartışılır ve eleştirilir. Fakat romanda genel itibarıyla İsmet İnönü'nün yurt gezilerinden ötürü mağdur edildiği ama asla kendinden emin görüntüsünden taviz vermediği görülmektedir.

CHP liderinin ordu nazarında farklı bir konuma sahip olduğu *İhtilâl Süvarisi* romanında da söz konusu edilir. Genç subayların nazarında İsmet İnönü, CHP'nin genel başkanı değil, Atatürk'ün silah arkadaşlığını yapmış bir komutandır. Dolayısıyla DP'nin İsmet İnönü'ye karşı söylemleri orduda ciddi rahatsızlık yarattığını ifade eden yazar, 27 Mayıs süreci boyunca İsmet İnönü'nün iktidar partisi tarafından mağdur edildiğini belirtir.

İsmet İnönü'nün daha çok asil ve olgun bir görüntüsüyle söz konusu edildiği roman *Yorgun Mayıs Kısrakları*'dır. İnönü, Adnan Menderes'in yasak aşk durumunu kullanmak isteyen basını engellerken uçak kazası sonrası partidaşlarının bunu fırsata çevirip kullanmak istemelerine de karşı gelir. Muhalif basının Başvekil'in yasak aşkını kullanmasına müsaade etmediğini kurgusuna taşıyan bir diğer roman *Bir Başvekil Sevdim* romanıdır. Romanda *Ulus* gazetesi çalışanları, Adnan Menderes'in yasak aşkını fotoğraflandırır ve bu fotoğrafı Menderes'in aleyhine kullanmak için İsmet İnönü'ye danışır. İsmet İnönü sert bir dille karşı çıkar ve olay kapanır (İlgün, 2013: 108). Ayrıca bu romanda, 27 Mayıs sonrası Adnan Menderes'in idamına karar verildikten sonra Menderes'in ailesi İsmet İnönü'yü ziyaret ederek idamın durdurulması konusunda istirhamda bulunduğu söz konusu edilir. İsmet İnönü 27 Mayıs'ı gerçekleştiren komiteyi eleştirerek bir şey yapamayacağını ailesine söyler (İlgün, 2013: 331).

Öte yandan İlgün, İnönü'nün iktidara gelir gelmez inkılap programlarından vazgeçtiğini, birçok yere heykelini koyduğu gibi paraya da resmini bastırdığını eleştirel bir dille tek parti dönemini anlatır. Yazar, Mustafa Kemal Atatürk'ten iktidarı devralan İsmet İnönü'yü olumsuz bir tabloda resmetmiştir. Fakat Demokrat Parti karşısındaki muhalif İsmet İnönü'nün profili olumludur.

Baştan sona, her yönüyle İsmet İnönü'yü eleştiren romanlar da vardır. Bunların başında *Pertev Bey'in Torunları* gelir. Demokrat Parti'nin rakibi olan İsmet İnönü, romanda CHP'liler tarafından putlaştırılmış bir lider olarak karşımıza çıkar. Romana

göre onun bir selamı, bir merhabası taraftarları için inanılmaz bir sevinç kaynağına dönüşmektedir. Bundan dolayı yazar İsmet İnönü'nün taraftarlarını kendisine bağlama noktasında gayet başarılı olduğunu hemen romanın başında ifade eder ve bir iki olayla örnekendirir (Ayaşlı, 2014: 47). Romanın ana karakterlerinden Muammer ile Hilal'in düğününe katılan İsmet İnönü'ye davetliler tarafından kendisine inanılmaz bir ilgi, sevgi ve bağlılık gösterilir.

Tutsak'ta ise roman kişileri öncelikle İnönü'nün karakteri hakkında yorum yaparlar. Kişilik olarak İnönü'nün kurnaz ve temkinli olduğunu Orhan Bey vurgular (İşinsu, 2013: 68/156). İsmet İnönü'nün aynı zamanda gaddar ve bencil olduğunu ise Doktor Şaban belirtir (İşinsu, 2013: 172). Ayrıca romanda İsmet İnönü'nün kendi taraftarlarına hürriyet getireceği inancını yaydığı vurgulanır (İşinsu, 2013: 14). Muhalefet lideri mecliste iktidar partisini sert bir şekilde eleştirir. Orhan Bey bu konuşmayı orduya müdahalenin yapılabileceğine dair işaretle bulunduğunu söyler (İşinsu, 2013: 157). Öte yandan İsmet İnönü 27 Mayıs öncesinde ülkenin birkaç ilinde çıkan olayların sorumlusu olarak görülür (İşinsu, 2013: 159/171). İsmet İnönü'nün bir dönem diktatör olduğunu ve şimdi ise halkın ona ne akılla teveccüh gösterdiğini sorgular (İşinsu, 2013: 172). Yazar roman boyunca her fırsatta İnönü'yü eleştirir.

İsmet İnönü'nün 27 Mayıs öncesinde bazı generallerle ve üniversite hocalarıyla görüştüğü *Karanlığa Direnen Yıldız* romanında da iddia edilir (Çokum, 2014: 81). Romanda İsmet İnönü'ye eleştiriler Feridun'un arkadaşı Ferda'dan gelir. Ferda'ya göre İsmet İnönü'nün çok partili sisteme geçmesinin sebebi, karşısında savaşıacak birilerinin olmasını istemesindendir. Ferda, İsmet İnönü'nün 27 Mayıs'a giden süreçte çok etkili olduğunu ve darbe gerçekleştikten sonra onun iktidara gelebilme ihtimali olduğundan ordunun kışlaya, partilerin de seçime gitmek istediğini söyler (Çokum, 2014: 244-245). Yazar İsmet İnönü'yü daha çok tarihî bilgiler ışığında kurgular.

CHP liderinin çok partili sisteme geçiş hamlesi, *Yeni Baştan* romanının kişileri tarafından ele alınır. Romanda İsmet İnönü'nün çok partili demokrasiye geçişteki samimiyeti sorgulanır. İsmet İnönü'nün göstermelik bir muhalefet istediği anlatıcı tarafından aktarılırken muhalefetin karşısına Recep Peker gibi sert birisinin çıkarılmasını eleştirir (Kuyaş, 2007: 27). Romanda, bu durum dışında, İsmet İnönü ile ilgili ciddi bir eleştiri bulunmamakla beraber İnönü'nün darbeyi yanlış bulduğu bilgisine yer verilir.

Çıplak ve Yalnız'da ise İsmet İnönü daha çok DP'li üst yetkililerine verilen idam kararı aşamasında söz konusu edilir. Roman kişilerinden İsmet İnönü'nün idama karşı olduğu görülür. İsmet İnönü'nün idam kararına engel olunacağına dair diyaloglar; Kürşat, Reşat ve Rıza arasında geçmektedir. Ayrıca romandaki kırsal kesim insanı

İsmet İnönü'den nefret ettiği için oyunu DP'ye vermek ister fakat üzerlerinde tahakküm kuran şahsiyetler yüzünden kerhen CHP'ye oy verirler. Yazarın İsmet İnönü ile ilgili eleştirileri neredeyse yoktur.

İsmet İnönü'nün genel anlamda olumsuz tip olduğu bir diğer roman *Ben Bu Adamı Sevdim* romanıdır. İsmet İnönü, Adnan Menderes'in yasak aşkını haber yapmak isteyen basını durdurur. Yazar, İsmet İnönü'nün kurnaz bir siyasetçi olduğunu ima ederek, onun zamanı geldiğinde bunu kullanacağını belirtir (Yılmaz, 2012: 122). Ayrıca yapılan geniş yollar neticesinde İnönü, "uçak mı indireceksiniz" sözünü romanında yer vererek onun muhalifliğini olumsuzlaştırır. Son olarak İnönü'nün darbeye bir hayli sevindiğini belirten yazar, onun iktidar koltuğunu gözlediğini söyler. Bu romanda İsmet İnönü ile tek olumlu kurgulama, uçak kazası sonrası havaalanına giderek Adnan Menderes'i dostça karşılamasıdır.

SONUÇ

1950 ile 1960 yılları arasındaki iktidar döneminde yaptığı hizmetler ve uyguladığı icraatlar açısından halen tartışma konusu olan Adnan Menderes, roman dünyasında da tartışılmıştır. Attilâ İlhan (*Kurtlar Sofrası, Bıçağın Ucu, Yaraya Tuz Basmak, Sırtlan Payı*), Samim Kocagöz (*İzmir'in İçinde*), Vedat Türkali (*Bir Gün Tek Başına*), Hasan İzzettin Dinamo (*Musa'nın Gecekondu*) başta olmak üzere sol görüşlü birçok romancı tarafından onun özellikle baskıcı yönü ve diktatöryal tutumu romanlarda söz konusu edilirken; Münevver Ayaşlı (*Pertev Bey'in Torunları*), Sevinç Çokum (*Karanlığa Direnen Yıldız*), İsa Yılmaz (*Ben Bu Adamı Sevdim*) gibi sağ görüşlü yazarlar da romanlarında onun ülkeye olan ciddi hizmetleri ön plana çıkartmakla beraber Yassıada'daki mahkeme süreci ile idam meselesini dramatik bir şekilde gözler önüne sererler.

Çalışmaya alınan romanlarda, yazarların bakış açılarına ve konularına göre İsmet İnönü de değerlendirilmiş ve kurgulanmıştır. *İhtilâl Süvarisi* ve *Yorgun Mayıs Kısırakları* romanlarında İsmet İnönü daha çok olumlu bir şekilde tasvir edilip kurgulanmışken, *Pertev Bey'in Torunları*, *Karanlığa Direnen Yıldız*, *Tutsak* ve *Ben Bu Adamı Sevdim* romanlarında tamamıyla olumsuz bir profille kurgulanmıştır. *Bir Başvekil Sevdim*, *İzmir'in İçinde* ve çalışmaya alınan Attilâ İlhan romanlarında İnönü'nün tek parti dönemi özellikle eleştirilmiştir.

Malzemesini yakın dönem tarihinden alan romancı için önemli bir siyasi figür olan Adnan Menderes ve İsmet İnönü birçok yönden işlenmiş, eleştirilmiş ya da övülmüştür. Kurmaca dünyasına giren söz konusu iki siyasi figür tarih sayfalarından farklı olarak yazarın zihin dünyasına, olayları ele almasına ve ideolojik düşüncesine göre şekillenmiştir. Romanları her ne kadar bilimsel ve tarihsel bir veri olarak ele

TİDSAD

almak yanlış olsa da, okur üzerindeki etkisi hesaba katıldığında romanların, tarih sayfalarının bıraktığı boşlukları bir şekilde doldurarak ciddi bir iletişim aracı haline dönüşebilmektedir.

KAYNAKLAR

- Alatlı, Alev (2017). *İşkenceci*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, Alev (2016). *Nuke Türkiye*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, Alev (2017). *Valla Kurda Yedirdin Beni*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, Alev (2013). *O.K. Musti Türkiye Tamamdır*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Ayaşlı, Münevver (2014). *Pertev Bey'in Torunları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çokum, Sevinç (2014). *Karanlığa Direnen Yıldız*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çufalı, Mustafa. (2005). "Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi": 1945-1950. A. Küçük, S. Bakan, A. Karadağ(Ed.), *21.Yüzyılın Türkiye'de Siyasal Hayat C.I* (1.baskı, ss.401-429). İstanbul: Alfa Akademi Basım Yayım.
- Dinamo, Hasan İzzettin (2007). *Musa'nın Gecekondu*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Dokuyan, Sabit. (2014). "Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 2. ss. 151-169.
- Günel, Erdoğan. (2009). *Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni 1908-2008*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Gürsel, Nedim (2014). *Yüzbaşının Oğlu*. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- İlgün, Melike (2013). *Bir Başvekil Sevdim*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- İlhan, Attilâ (2014). *Bıçağın Ucu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İlhan, Attilâ (2014). *Kurtlar Sofrası*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İlhan, Attilâ (2006). *Sırtlan Payı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İlhan, Attilâ (1982). *Yaraya Tuz Basmak*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- İşinsu, Emine (2013). *Tutsak*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.
- İnce, Müslüm. (2012). *Darbeler ve Demokrasi Öncesi-Sonrası ve Sonuçlarıyla 27 Mayıs -12 Mart-12 Eylül*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Kahraman, Hasan Bülent. (2008). *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi I - Kavramlar, Kuramlar, Kurumlar*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Karakoyunlu, Yılmaz (2004). *Yorgun Mayıs Kırakları*. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- Karpat, Kemal. (2008). *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal Kültürel Ekonomik Temeller*. Ankara: İmge Kitapevi.

- Kocagöz, Samim (2009). İzmir'in İçinde. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Kuyaş, Nilüfer (2007). Yeni Baştan. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Pamuk, Şevket. (2008). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme Seçme Eserler II. İstanbul: Kültür Yayınları.
- Şeyhanlıoğlu, Hüseyin. (2011). Türk Siyasal Muhafazakârlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti. Ankara: Kadim Yayınları.
- Timur, Taner. (2003). Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş. Ankara: İmge Kitapevi.
- Turan, Ahmet. (2007). Darbe Arası Türkiye 27 Mayıs 12 Mart 12 Eylül Anılar Gözlemler Tanıklıklar, İstanbul: Resital.
- Toy, Erol (1974). Kördüğüm. İstanbul: May Yayınları.
- Türkali, Vedat (2014). Bir Gün Tek Başına. İstanbul: Everest Yayınları.
- Turhan, Nesrin (2004). İhtilalin Süvârisi. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- Yılmaz, İsa (2012). Ben Bu Adamı Sevdim. İstanbul. Paradoks Yayınları.